

Werkprogramma 2009

(versie januari 2009)

1. Strategische uitgangspunten en positionering
2. Thema's
3. Werkprogramma 2009 in relatie tot de pijlers van het Beleidsprogramma van het kabinet Balkenende IV
4. Sociale Staat van Nederland 2009
5. Onderzoeksprojecten naar thema

1. Strategische uitgangspunten en positionering

Van de Armoedemonitor tot de Zorgvraagingen staat het Werkprogramma van het Sociaal en Cultureel Planbureau in het teken van het ondersteunen van het beleid van de overheid, waar dat gericht is op het behoud en de verhoging van het welzijn en het welbevinden van de Nederlandse burger en samenleving. Met een duidelijk accent op de pijlers 'Sociale samenhang', 'Veiligheid, stabiliteit en respect' en 'Overheid en dienstbare publieke sector' wil het SCP in het Werkprogramma 2009 een bijdrage leveren aan ieder van de zes pijlers van het beleidsprogramma 'Samen werken, samen leven' van het kabinet Balkenende IV. Bij elkaar omvatten de pijlers ook vrijwel het hele overheidsbeleid en het SCP is ook actief ten behoeve van en in overleg met vrijwel alle departementen. In overleg met hen is het Werkprogramma 2009 tot stand gekomen.

Te beginnen met het eerste Sociaal en Cultureel Rapport (1974) heeft het SCP als sociaal-wetenschappelijk instituut voor onderzoek, evaluatie en advies gekozen voor een empirisch profiel, in kwantitatieve zowel als kwalitatieve zin, met een duidelijke oriëntatie op beleid waarin de burger centraal staat of dat in het bijzonder voor de burger van belang is. Dit betekent dat het SCP in het onderzoek niet uitgaat van een maatschappelijke sector, een voorziening of een regeling, maar van de individuele burger die er de gebruiker van is en er soms zeer van afhankelijk is. De vraag is dan steeds of hij in voldoende mate en ook kwalitatief goed bediend wordt. Voor de overheid brengt het SCP omgekeerd ook weer in kaart hoe het staat met de leefsituatie, het welzijn en de opvattingen van de burger.

Het andere aspect van het profiel, het empirische karakter van het werk, heeft in de vijfendertigjarige geschiedenis van het SCP steeds meer ook een longitudinaal karakter (ontwikkeling in de tijd) gekregen, terwijl vooral in de laatste tien jaar ook de internationale vergelijking, vooral met de lidstaten van de Europese Unie en de Verenigde Staten, steeds beter mogelijk is geworden. Op veel terreinen is zo 'benchmarking' van Nederland mogelijk geworden.

Met het Centraal Bureau voor de Statistiek werkt het SCP in verschillende projecten (o.a. op het gebied van armoede, integratie minderheden, emancipatie, AVO, monitor Duurzame samenleving) nauw samen, zowel waar het de dataverzameling als de rapportage betreft. Met het CPB werkt het SCP samen in het project Europese Verkenningen, en bij de monitor Duurzame samenleving. Nader bekeken zal nog worden in hoeverre met het CPB kan worden samengewerkt op het gebied van sociale cohesie, de kosten van het wonen en de prestaties van de publieke sector.

Daarnaast zijn er regelmatig vormen van samenwerking en afstemming met de WRR, het WODC, het PBL, het Rathenau-instituut, het NIBUD, het Trimbosinstituut (i.v.m. het jeugdonderzoek en het ramingsmodel ggz),

het Nivel, en met nagenoeg alle universiteiten in het kader van in dit werkprogramma genoemde projecten. Goede contacten met universitaire instituten zijn er ook in het kader van de bijzonder hoogleraarschappen van vijf SCP-medewerkers en ook met enkele hogescholen. Ook op Europees niveau zijn er verschillende samenwerkingsrelaties, in het kader van het European Social Survey, maar ook in relatie tot EU-projecten, o.a. op het gebied van pensioenen, sociale veiligheid, sociale en politiek participatie, kinderen en jongeren en internet, en op het terrein van integratie van minderheden.

De Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) heeft, op verzoek van de directie van het SCP, een evaluatie uitgevoerd van het SCP. De commissie en de KNAW waren in het in mei 2008 uitgebrachte rapport positief over het instituut en waren van oordeel dat het SCP een goed en waardevol instituut is, met voldoende gezag in kringen van beleid en politiek. De wetenschappelijke kwaliteit van het werk werd net als de beleidsrelevantie positief beoordeeld. Er was lof voor de professionele publicaties en voor de gedegen rapporten, die vaak zijn gebaseerd op goed empirisch onderzoek en een gedegen analyse van de data zowel als het beleid.

Het SCP is een relatief klein planbureau dat vallend onder de minister van VWS in de afgelopen jaren in de reeks van VWS-bezuinigingen en -taakstellingen ruim twintig procent van zijn reguliere budget heeft moeten inleveren. Voor de komende jaren, tot 2011, heeft het SCP opnieuw een taakstelling van 20% opgelegd gekregen, met daarbij tevens de opdracht tot een reductie van het personeel in een daarmee overeenkomende verhouding. Door steeds meer gebruik te maken van de mogelijkheid van projectfinanciering (in 2009 oplopend tot 50% van de totale omzet) konden de gevolgen van de taakstelling voor de werkzaamheden van het instituut tot nu toe beperkt blijven. Door de personele beperkingen die uit de nieuwe taakstelling en de Nota Vernieuwing Rijksdienst voortvloeien (het 'dubbele slot'), zal dat vanaf 2010 veel moeilijker worden. Het huidige aandeel projectfinanciering is overigens al zeer veel hoger dan bij de twee andere planbureaus gebruikelijk is. Zij beschikken bovendien over een basisbudget dat ook na de taakstelling drie (CPB) tot bijna zeven (PBL) keer zo hoog is als dat van het SCP.

De Nota Vernieuwing Rijksdienst die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties namens het kabinet op 24 september 2007 aan de Tweede kamer heeft gezonden, vermeldt dat het kabinet streeft naar een eenduidige juridische en financiële grondslag voor de drie planbureaus te komen. Op verzoek van mr. R. Bekker, de secretaris-generaal Vernieuwing Rijksdienst, heeft mr. G. Roes (Raad van State) een rapport opgesteld waarin voorstellen worden gedaan om tot een dergelijke grondslag te komen (Notitie Planbureaus, 26 november 2008). Deze voorstellen voor een eenduidige grondslag voor het functioneren van de planbureaus ter invulling van de ministeriële verantwoordelijkheid omvatten ondermeer regels hoe de wetenschappelijke onafhankelijkheid gewaarborgd kan worden, op welke wijze de begeleiding, toezicht en visitatie adequaat geregeld kunnen worden, en op welke wijze het werkprogramma vastgesteld zou moeten worden. In het rapport wordt aanbevolen dat de planbureaus voor ten hoogste twintig procent van hun budget afhankelijk moeten zijn van opdrachtonderzoek. Een van de conclusies is dat de positie van het SCP dient te worden versterkt. In het bijzonder wordt gesteld, dat de budgettaire positie van het SCP in overeenstemming zou moeten worden gebracht met die van het Centraal Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving. De politieke besluitvorming over deze voorstellen moet nog plaatsvinden. Maar het is al wel duidelijk dat mochten deze voorstellen geëffectueerd worden, dat voor het SCP in de komende jaren ingrijpende gevolgen zal kunnen hebben, zowel wat betreft personeelsopbouw als wat betreft de daarmee samenhangende inhoudelijke keuzes voor het werkprogramma.

2. Thema's

De werkzaamheden van het SCP zijn onder te verdelen in 16 inhoudelijke thema's. Het SCP kent negen afdelingen die ieder onderzoek verrichten op meerdere van deze thema's. In paragraaf 5 beschrijven we per thema de voor 2009 geplande onderzoeksprojecten.

- Arbeid, inkomen en sociale zekerheid
- Onderwijs en educatie
- Minderheden en integratie

- Emancipatie
- Jeugd en gezin
- Civil society en sociale participatie
- Publieke opinie en culturele veranderingen
- Publieke dienstverlening
- Tijdsbesteding
- Cultuur en media
- Sport
- Wonen en mobiliteit
- Leefsituatie en leefbaarheid
- Veiligheid
- Zorg voor mensen met beperkingen en ouderen
- Methodologie en datakwaliteit

3. Werkprogramma 2009 in relatie tot de pijlers van het Beleidsprogramma van het kabinet Balkende IV

Veel van de door het SCP in 2009 uit te voeren projecten vloeien voort uit eerder gemaakte afspraken of verkregen opdrachten. Het *Sociaal en Cultureel Rapport* verschijnt iedere twee jaar als verplichting direct voortvloeiend uit het KB van 1973, dat tot de instelling van het SCP leidde. In oneven jaren (dus ook in 2009) brengt het SCP *De sociale staat van Nederland* uit (een brede inventarisatie), in even jaren een meer thematisch Sociaal en Cultureel Rapport. Er zijn langjarige afspraken over de opstelling van bijvoorbeeld het Jaarrapport Integratie, de Armoedemonitor, de Discriminatiemonitor, de Emancipatiemonitor. De sociale staat van het platteland en Het cultureel draagvlak zijn meerjarige onderzoeksprogramma's, die in overleg met het betreffende departement (resp. LNV en OCW) worden uitgevoerd en ook in 2009 nog doorlopen.

Veel van het SCP-onderzoek is gebaseerd op door het CBS verzamelde en ter beschikking gestelde gegevens. Daarnaast laat het SCP zelf ook enkele grote surveys uitvoeren: het AVO, het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek (gebruik van voorzieningen in de publieke sector), het Tijdsbestedingsonderzoek en het onderzoek Culturele Veranderingen (opvattingen en houdingen). In 2009 komen nieuwe gegevens van het laatste onderzoek beschikbaar. Ook in 2009 zal het SCP ten behoeve van het kabinet per kwartaal rapporteren over de uitkomsten van het in 2008 gestarte onderzoek naar zorgen en maatschappelijke kwesties die leven in de bevolking en van belang zijn voor de politiek (Continu Onderzoek Burgerperspectieven). Dit onderzoek sluit aan bij het strategische thema 'legitimiteit en vertrouwen', dat het kabinet heeft gekozen met het oog op de vormgeving van het openbaar bestuur in de toekomst.

Het SCP is direct betrokken bij het European Social Survey. In 2009 komen gegevens beschikbaar van de vierde ronde. Speciale thema's in deze ronde zijn leeftijdsdiscriminatie en houdingen tegenover de verzorgingsstaat. Uiteraard wordt door het SCP ten behoeve van de rapporten ook intensief gebruik gemaakt van andere internationale gegevensbronnen (OESO, Eurobarometer, Eurostat).

Pijler 1. Een actieve internationale en Europese rol

In 2009 zal in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken op de Dag van Europa (9 mei) de zevende Europese Verkenning van CPB en SCP verschijnen. Het thema is dit jaar 'De EU in 2040'.

Het SCP maakt deel uit van het Central Coordinating team van het European Social Survey, waarin meer dan dertig landen participeren. Het ESS maakt op veel terreinen een vergelijking tussen landen mogelijk op het gebied van attitudes en opvattingen, zoals bijvoorbeeld veiligheid, vertrouwen, sociale cohesie en sociale zekerheid.

Het SCP zal in 2009 participeren in een door de Europese Commissie gefinancierd vergelijkend onderzoek naar sociale integratie en discriminatie van minderheden op de woningmarkt.

Het SCP neemt deel aan een Europees consortium dat een onderzoek uitvoert naar 'actual and perceived security'. Bedoeling van het onderzoek is het inzicht te vergroten in de determinanten van gepercipieerde veiligheid in relatie tot de feitelijke veiligheid. Bovendien zal worden nagegaan welke interventies geschikt

zijn om de feitelijke veiligheid en veiligheidsgevoelens van burgers te vergroten. Er is een Advisory Board gevormd waarin de overheden van de deelnemende Europese landen zijn vertegenwoordigd. Voor Nederland is dat het ministerie van BZK.

Het SCP zal ook in 2009 participeren in het Europese Network of Excellence Cinefogo (civil society and new forms of governance). Daarbinnen is een belangrijk project 'Religion and civil society' waarover in 2009 een conferentie wordt georganiseerd en zal worden gepubliceerd. Ook werkt het SCP mee aan een landenvergelijkend project over sociale en politieke participatie.

In de periode 2006-2009 heeft het SCP zorg gedragen voor de vertegenwoordiging van Nederland in het Europese project EU kids online I. Dit project richtte zich op de kansen en bedreigingen van het ict-gebruik door jongeren. De Europese Commissie heeft steun toegezegd voor een tweede fase van dit project in ongeveer 20 Europese landen, waaronder Nederland.

Pijler 2. Een innovatieve, concurrerende en ondernemende economie

De bijdrage van het SCP ligt hier sterk op het gebied van het onderzoek naar het onderwijs en arbeidsdeelname. De aandacht in ons onderwijsonderzoek gaat daarbij vooral uit naar de tekorten in participatie aan het onderwijs: voortijdig schoolverlaten, de deelname (en niet-deelname) van niet-westers allochtonen aan het onderwijs. In 2009 zijn onderzoeken voorzien naar de effecten van buurtkenmerken en kenmerken van de school op de onderwijsuitkomsten en onderzoek naar de sterke groei van het aantal zorgleerlingen.

Het SCP onderkent in deze pijler ook een belangrijke sociaal-economische component: de positie van de lager opgeleiden op de arbeidsmarkt, het vraagstuk van de non-participatie en de bijzondere Nederlandse voorkeur voor deeltijdwerk, de doorstroming van vrouwen naar hogere functies, de deelname van allochtone vrouwen aan de arbeidsmarkt. Ook aan het probleem van de armoede en de verdeling van vermogens zal in 2009 aandacht worden gegeven. In 2008 is een meerjarig onderzoeksprogramma gestart op verzoek van de ministeries van SZW en J&G naar armoede en sociale uitsluiting bij kinderen. In 2009 zal een nieuwe editie verschijnen van de Monitor Discriminatie op de Arbeidsmarkt op grond van etnische herkomst.

Pijler 3. Een duurzame leefomgeving

Op verzoek van de minister van LNV heeft het SCP momenteel een vierjarig onderzoeksprogramma in uitvoering naar de sociale en culturele ontwikkelingen op het platteland. Het doel is een monitorinstrument te ontwerpen dat belangrijke veranderingen voor het platteland signaleert. Op basis van de resultaten van dit onderzoeksprogramma zal een opzet voor een monitor worden ontwikkeld. Bedoeling is om deze een keer in de vier jaar (in 2009 voor de eerste maal) af te nemen en in de tussentijdse periode een thematische verdieping te realiseren.

In samenwerking met het CBS en de andere planbureaus stelt het SCP op verzoek van de ministeries van VROM en Ontwikkelingssamenwerking een eerste editie op van de monitor Duurzame Ontwikkeling. De planbureaus baseren zich hierbij mede op internationale indicatorensets en gegevensbestanden die er al zijn. Deze benadering brengt informatie die de planbureaus en het CBS hebben op een nieuwe manier bij elkaar, waardoor meer inzicht ontstaat in de toestand en trends rond de fundamentele van onze welvaart, nu en in de toekomst. Het SCP behandelt daarin de sociale aspecten van een duurzame samenleving. Deze monitor zal in februari 2009 voor het eerst verschijnen.

Het SCP heeft in overleg met en met financiële steun van het Kennisinstituut Mobiliteitsbeleid (KiM) van het ministerie van V&W een onderzoeksprogramma voor de komende vier jaar opgezet. De onderzoeksthema's zijn gezinsmobiliteit, de consequenties van sociale en culturele trends voor de opvattingen en houdingen van burgers ten opzichte van mobiliteit, en onderzoek naar de effectiviteit van mobiliteitsbeleid.

Pijler 4. Sociale samenhang

Dit is bij uitstek de pijler waar een groot deel van het werkgebied van het SCP bij aansluit. Een belangrijk deelonderwerp in het kader van 'Sociale samenhang' wordt gevormd door het vraagstuk van de integratie van de etnische minderheden in de Nederlandse samenleving. Op de agenda staan onderzoeken over de samenhang tussen het wonen in concentratiewijken en sociaal-culturele integratie, en interetnische beeldvor-

ming (hoe denken allochtonen over autochtonen en omgekeerd). De integratieproblematiek manifesteert zich ook in de 40 aandachtswijken die het kabinet heeft aangewezen en die al de afgelopen jaren onderwerp van rapportage en studie zijn geweest ('Aandacht voor de wijk', 'Interventie en integratie'). Die lijn zal in 2009 voortgezet worden, in het bredere perspectief van enerzijds de relatie tussen leefpatroon, woonmilieu en sociale cohesie en anderzijds sociale veiligheid. In vervolg op het onderzoek Aandacht voor de wijk zal op verzoek van het ministerie van VROM een onderzoek worden gestart naar de leefbaarheid in stedelijke woonbuurten. Het onderzoek richt zich op individuele veranderingen van buurtbewoners, waarbij verhuisbewegingen en sociale stijging belangrijke thema's zijn. In het voorgestelde (meerjarige) onderzoek zal de nadruk liggen op het volgen van bewoners in de 40 wijken die minister Vogelaar heeft aangewezen in het actieplan 'Van aandachtswijk naar krachtwijk'. In het onderzoek zal een vergelijking worden gemaakt met bewoners uit andere wijken.

'Een hoge participatie in de samenleving' is een belangrijk beleidsdoel in de vierde pijler. Zowel waar het de verhoging van de arbeidsparticipatie als de maatschappelijke participatie betreft, bevat het SCP-werkprogramma traditioneel veel projecten die daar speciaal op gericht zijn. Dan gaat het zowel om de toeleiding naar de arbeidsmarkt (mensen in de WAO of de bijstand, vrouwen, allochtonen, gehandicapten, ouderen) als om de vrije en actieve deelname aan het maatschappelijk leven, het meedoen met sport, het verrichten van vrijwilligerswerk, enz. Discriminatie kan het streven naar een hogere arbeidsparticipatie blokkeren. In 2009 zijn twee studies voorzien die meer duidelijkheid moeten verschaffen over de betekenis van discriminatie van niet-westerse allochtone groepen op de arbeidsmarkt.

Na diverse studies van landelijke participatietrends en naar ontwikkelingen van het maatschappelijk middenveld aan de hand van gegevens over grote (federatieve) organisaties, zal in de komende jaren meer aandacht besteed worden aan lokale vrijwillige associaties. Daarbij zal zowel worden gekeken naar relaties met het nationale maatschappelijk middenveld, als naar puur lokale verbanden en meer informele groepen (van (bijbel)leesclubjes en (hard)loopgroepjes tot burgerinitiatieven in de buurt en op het internet). Sociale uitsluiting en armoede zijn blijvende thema's in het SCP-werkprogramma, beide ook steeds geplaatst in het perspectief van (gebrek aan) sociale samenhang. In 2009 zal worden gepubliceerd over armoede en sociale uitsluiting bij kinderen, en in het kader van het meerjarige onderzoek ook naar de leefsituatie van werkenden, werklozen en arbeidsongeschikten.

Op het gebied van de zorg en maatschappelijke participatie is een prominent thema in 2009 de evaluatie (op verzoek van het ministerie van VWS) van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Het onderzoek kent twee pijlers. Ten eerste wordt gekeken hoe gemeenten invulling geven aan de Wmo en of zij de juiste instrumenten hebben om de Wmo uit te voeren. Hiertoe worden enquêtes afgenomen bij gemeenten en organisaties/instellingen. Ten tweede wordt nagegaan wat de effecten van de Wmo zijn voor mensen met beperkingen.

Binnen het onderzoeksprogramma informele zorg wordt in 2009 gerapporteerd over de mantelzorg gegeven aan/door specifieke groepen. Hierbij valt te denken aan hulpverleners van partners, jonge hulpverleners, hulpverleners van ggz-cliënten en hulpverleners die een vergoeding ontvangen uit een persoonsgebonden budget.

In het najaar van 2008 is een begin gemaakt met de uitvoering van een onderzoek naar opvattingen over gezondheid en gezondheidsbevordering in de bevolking. Hoe wordt er binnen verschillende leefstijlgroepen over gezondheid en gezond leven gedacht en welke aangrijpingspunten voor gezondheidsbevordering vloeien daaruit voort. Over dit onderzoek zal ook gerapporteerd worden in de Volksgezondheid Toekomstverkenning (VTV) van het RIVM die in 2010 verschijnt. Het SCP werkt eveneens samen met het RIVM (en de Universiteit Utrecht en het Trimbos-instituut) aan een verdiepend onderzoek naar de relatie tussen het opleidingsniveau van jongeren en hun leefstijl.

In 2009 wordt gestart met een nieuwe editie van de Rapportage Sport, die tweejaarlijks wordt uitgebracht in opdracht van het ministerie van VWS en weer in 2010 zal verschijnen.

Pijler 5. Veiligheid, stabiliteit en respect

In veel van het SCP-survey-onderzoek wordt een beeld gekregen van de wijze waarop de Nederlandse bevolking naar zichzelf, naar de samenleving en de overheid kijkt en hoe men zich ten opzichte van allerlei

vraagstukken verhoudt. Dat komt tot uitdrukking in onderzoek naar discriminatie, maar ook in onderzoek naar het gebruik van geweld en naar slachtofferschap. Tot pijler 5 rekt het SCP ook zijn onderzoek naar de betekenis van informele groepen, de opvattingen over morele kwesties en de rol van religie en spiritualiteit. Over zaken als abortus, euthanasie, huwelijk en opvoeding en gelijke rechten voor homo's zijn in de afgelopen decennia veel gegevens verzameld in 'Culturele veranderingen' en andere bevolkingsenquêtes. Enkele morele kwesties staan nu weer (opnieuw) centraal in de politieke belangstelling. Hierover zullen we in 2009 publiceren.

In 2008 is een onderzoek gestart naar het ontstaan van nieuwe, buitenkerkelijke vormen van spiritualiteit en de vraag hoe deze zich verhouden tot deelname aan de civil society, hetzij via kerkelijke gemeenschappen, hetzij via nieuwe vormen van saamhorigheid. Het onderzoek vindt plaats in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken ten behoeve van zijn strategische beleidsagenda. In de loop van 2009 is een publicatie gepland.

Op verzoek van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen zal het SCP de komende jaren volgen hoe de sociale acceptatie van homoseksuele mannen en vrouwen zich ontwikkelt. In 2009 wordt samen met de Universiteit van Amsterdam, de Universiteit Maastricht en MOVISIE gewerkt aan diverse deelprojecten. In 2010 zal hierover een eerste rapportage verschijnen. Afgezien van verslaglegging van de nieuwste cijfers uit diverse periodieke bronnen (waaronder de enquête Culturele Veranderingen in Nederland en de Schorer Monitor) zullen drie thema's nader worden uitgediept: de acceptatie van homoseksualiteit in etnische en religieuze kringen, de houding van heteroseksuele jongeren ten opzichte van homoseksualiteit en de ervaringen en behoeften van homoseksuele jongens en lesbische meiden.

Veiligheid kost ook geld en naarmate het (sociale) veiligheidsbeleid steeds meer vorm aanneemt, dringt zich ook de vraag naar de verhouding tussen kosten en baten op. Dat geldt voor de bescherming tegen terroristische acties, maar ook tegen de veel algemenere beveiliging tegen vermogenscriminaliteit of bedreiging in de publieke ruimte. De reeks onderzoeken op dit gebied zal in 2009 worden voortgezet.

Pijler 6. Overheid en dienstbare publieke sector

Het verbeteren van de publieke dienstverlening is een belangrijk thema uit deze pijler. Een dienstbare overheid stelt burgers centraal en dat is ook een uitgangspunt dat het SCP hanteert. Welke diensten vragen de burgers van de overheid, welke prestaties levert de overheid en hoe beoordelen burgers deze prestaties? Er zijn een aantal vaste projecten die inzicht geven in de vraag van de burgers en de prestaties van de overheid. De zorgvraagmodellen brengen de vraag van burgers naar langdurige zorg in beeld. In 2009 zal daarbij in het bijzonder aandacht worden besteed aan de verstandelijk gehandicaptenzorg. De problemen rond jeugd en gezin hebben de bijzondere aandacht van het kabinet. Hiervoor heeft het SCP een ramingsmodel ontwikkeld dat de verwachte ontwikkeling van de vraag naar jeugdzorg in beeld brengt. Deze ramingen worden in opdracht van de ministers van Jeugd en Gezin en VWS en van het IPO (provincies) uitgevoerd. In 2009 ligt de nadruk op verbetering van de informatievoorziening om het ramingsmodel verder te ontwikkelen. In 'Maten voor gemeenten' rapporteert het SCP jaarlijks over de prestaties en kosten van gemeentelijke dienstverlening. Dit biedt aanknopingspunten voor verbetering van de publieke dienstverlening. Ook zal het SCP als onafhankelijke derde weer aan de VNG en het Rijk adviseren over de hoogte en de toereikendheid van het macrobudget voor de Wmo. In 2009 zal een nieuwe rapportage verschijnen over het 'Profijt van de overheid'. Daarin wordt beschreven welke burgers vooral van overheidsuitgaven profiteren en welke burgers vooral opdraaien voor heffingen en belastingen. Ten slotte worden de recente Nederlandse prestaties op het gebied van publieke dienstverlening in beeld gebracht en in een internationaal perspectief geplaatst.

'Kunst en cultuur geven glans aan het bestaan.' Voor het SCP komt dat thema vooral tot uitdrukking in het in opdracht van OCW uitgevoerde meerjarige onderzoek naar het culturele draagvlak, de belangstelling voor en deelname van de Nederlandse bevolking aan culturele activiteiten, van museumbezoek tot lezen, zelf kunst beoefenen of naar de bioscoop gaan. Over de trends op dit gebied zal in 2009 gerapporteerd worden. Daarnaast zal er in het bijzonder ook aandacht zijn voor de digitalisering van het cultuuraanbod en het publiek daarvoor. In het gebruik van gedrukte, audiovisuele en digitale media doet zich over een korte tijdsperiode al veel verandering voor.

4. Sociale Staat van Nederland 2009

In 2009 verschijnt de vijfde aflevering van *De sociale staat van Nederland*, een tweejaarlijks rapport. Het wordt gemaakt op verzoek van de Tweede Kamer. Het beschrijft en analyseert de leefsituatie van de Nederlandse bevolking en van verschillende groepen daaruit aan de hand van kerncijfers over zaken als onderwijs, arbeid, inkomen, zorg, vrijetijdsbesteding, maatschappelijke participatie, veiligheid, huisvesting en woonomgeving. Ook het oordeel van de burgers wordt beschreven. Hoe waarderen zij hun bestaan, hoe tevredenheid zijn zij met hun leven in het algemeen, of met specifieke aspecten van hun leefsituatie? Hoe waarderen zij hun gezondheid, hun werk, hun vriendenkring, hoe prettig voelen zij zich in de Nederlandse samenleving? Het vertrouwen van de bevolking in de samenleving in het algemeen en in de overheid in het bijzonder komen eveneens aan bod. Om de huidige sociale situatie te kunnen beoordelen, worden vergelijkingen gemaakt met de ontwikkelingen in de afgelopen tien jaar.

De sociale staat van Nederland past in een lange en internationale traditie van onderzoek waarin door gebruik te maken van sociale indicatoren getracht wordt op een eenduidige manier veranderingen van levensomstandigheden door de tijd heen te volgen. De beschikbaarheid – en omvattendheid - van statistische gegevens neemt toe, en daarmee de mogelijkheid maatschappelijke ontwikkelingen in de totale bevolking in beeld te brengen. *Projectleiding: R. Bijl.*

5. Onderzoeksprojecten naar thema

5.1 Arbeid, inkomen en sociale zekerheid

Leefsituatie van werkenden, werklozen en arbeidsongeschikten

In dit doorlopende project worden verschillende aspecten van de leefsituatie van werkenden, werklozen en arbeidsongeschikten in kaart gebracht. De *lww*-gegevens zijn inmiddels beschikbaar. Over de uitkomsten is al gerapporteerd in de studie *Wel of niet aan het werk* (2008) en in het *Sociaal en Cultureel Rapport 2008*. De uitgebreide longitudinale vergelijking, waarbij wordt voortgeborduurd op de studie *Een bestaan zonder baan* (1998), is voorzien voor de eerste helft van 2009. *Projectleiding S. Hoff en P. van Echtelt.*

Oorzaken beëindigen en bestendigen armoede

Op verzoek van het ministerie van Economische Zaken wordt in het kader van het *lww*-project een deelstudie uitgevoerd die zich richt op het vaststellen van de oorzaken van het beëindigen en bestendigen van armoede, afgemeten aan de lage-inkomensgrens. *Projectleiding P. van Echtelt en S. Hoff.*

Armoede en sociale uitsluiting bij kinderen

Op verzoek van de ministers van *szw* en *js&g* voert het *scp* enkele onderzoeken uit naar het voorkomen van armoede en sociale uitsluiting bij kinderen. Het project bestaat uit vier delen:

- Een nulmeting (stand van zaken 2008) naar het aantal kinderen dat in Nederland om financiële redenen maatschappelijk niet meedoet;
- Een vervolgmeting (stand van zaken begin 2010) waarin de verschillen met 2008 worden vastgesteld;
- Een onderzoek naar de omvang en achtergronden van armoede en sociale uitsluiting bij kinderen (causale analyse);
- Een onderzoek naar de langetermijneffecten van armoede bij kinderen ('littekenonderzoek').

De gegevens voor de nulmeting (a) zijn in 2008 verzameld; hierover zal in 2009 worden gerapporteerd. De dataverzameling voor de causale analyse (c) is aan de nulmeting gekoppeld. Rapportage over dit onderdeel wordt eind 2009 verwacht. De langetermijneffecten van armoede (d) vergen een aanvullende dataverzameling, die in de tweede helft van 2009 plaats zal vinden. Hierover wordt eind 2010 gerapporteerd. De vervolgmeting (b) vindt in 2010 plaats, met rapportage in het voorjaar van 2011. *Projectleiding G. Jehoel-Gijsbers.*

Positie en toekomst lager opgeleiden op de arbeidsmarkt

Dit project richt zich op een toets van de beleidsassumptie dat de positie van lager opgeleiden de komende decennia zal verslechteren. Redenen daarvoor zouden onder meer kunnen zijn het verdwijnen van laagge-

schoold werk als gevolg van technologische ontwikkelingen en de verplaatsing van bepaalde vormen van arbeid naar lagelonenlanden. Er wordt in kaart gebracht hoe de arbeidsmarktpositie van laagopgeleiden zich de afgelopen 10 tot 15 jaar heeft ontwikkeld en welke ontwikkelingen de komende 10 tot 15 jaar verwacht kunnen worden. De rapportage over dit project verschijnt in 2009. *Projectleiding E. Josten.*

Tevreden met pensioen?

Veel ouderen gaan er bij hun pensionering duidelijk in inkomen op achteruit. Toch blijkt ook dat ouderen, ondanks deze daling, in het algemeen goed met hun inkomen kunnen rondkomen. Dit onderzoek analyseert de feitelijke inkomensdalingen van ouderen en analyseert ook in hoeverre de hogere tevredenheid van ouderen alleen te maken heeft met de leeftijd of dat er ook andere dingen van belang zijn. Daarbij wordt niet alleen gekeken in hoeverre ouderen hun inkomen zelf voldoende vinden, maar ook wordt gekeken in hoeverre de bestedingen van ouderen verschillen van die van jongeren. Het onderzoek besluit met een analyse in hoeverre het huidige pensioenstelsel aansluit bij de behoeften van ouderen op inkomensgebied. Dit is een doorlopend project; het streven is de werkzaamheden in de tweede helft van 2009 te voltooien en te doen uitmonden in een proefschrift (Universiteit Groningen). *Projectleiding A. Soede.*

Rules of relief; institutions of social security, and their impact

In deze studie staan de maatschappelijke gevolgen van de instituties van de hedendaagse sociale zekerheid centraal. Het bevat de uitkomsten van het project dat eerder in het SCP-werkprogramma was opgenomen onder de werktitel "Modernisering van de sociale zekerheid". In de theoretische analyse wordt eerst ingegaan op de betekenis van instituties: sociale regels, die onder meer de rechten en plichten van mensen vastleggen. Daarna wordt het onderwerp van deze studie, de sociale zekerheid, vanuit dit institutionele gezichtspunt afgebakend. In de empirische analyses staat de feitelijke werking van sociale zekerheidsregels centraal. De hoofdvraag is welke collectieve uitkomsten stelsels van sociale zekerheid teweegbrengen in elf landen: Nederland, Duitsland, België, Frankrijk, Zweden, Denemarken, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk, Canada, Australië en de Verenigde Staten. Eerst is in kaart gebracht of de stelsels op basis van hun kenmerken kunnen worden gereduceerd tot een beperkt aantal typen. Vervolgens is onderzocht of zulke 'sociale zekerheidsregimes' gepaard gaan met uiteenlopende maatschappelijke resultaten. Dat is toegespitst op twee indicatoren voor de collectieve 'productie': het aantal uitkeringen en de armoede in de elf landen. Het rapport verschijnt najaar 2009 en dient tevens als academisch proefschrift (Universiteit Tilburg) van C. Vrooman.

Methodologische verkenningen armoede en sociale uitsluiting

Reeds geruime tijd publiceert het SCP over vraagstukken van armoede en sociale uitsluiting, o.a. in de *Armoedemonitor* en het *Armoedebericht* (beide in samenwerking met het CBS). Om de informatievoorziening op dit punt te verbeteren wordt een viertal verdiepende methodologische studies verricht.

a. Consensus over armoede

In samenwerking met het Nibud heeft het SCP het armoedecriterium dat in de studie *Naar een nieuwe armoedegrens?* werd ontwikkeld nader gevalideerd met behulp van de zogenoemde consensuele focusgroepenmethode. Panels van mensen die verschillende typen huishoudens en verschillende inkomensgroepen vertegenwoordigen, discussiëren over het begrip armoede en over de inhoud van een pakket van goederen, diensten en activiteiten dat een huishouden zich minimaal zou moeten kunnen veroorloven. Dit betreft een doorlopend project, waarover in de eerste helft van 2009 wordt gerapporteerd. *Projectleiding S. Hoff, A. Soede, C. Vrooman.*

b. Index sociale uitsluiting

In samenwerking met het CBS verricht het SCP een verkenning naar enkele methodologische aspecten van de index voor sociale uitsluiting. Uitgangspunt daarbij was de conceptuele uitwerking van sociale uitsluiting zoals die in eerder onderzoek door het SCP is ontwikkeld. In deze studie worden verschillende methoden vergeleken om vast te stellen op welke manier het theoretische concept van sociale uitsluiting (uiteengelegd in meerdere dimensies) het best in meetbare termen kan worden gevat. Twee methoden worden geselecteerd en met behulp van de gegevens uit EU-SILC 2006 getoetst op basis van vooraf geformuleerde methodologische criteria. Dit is een doorlopend project, publicatie is voorzien voor begin 2009. *Projectleiding G. Jehoel-Gijsbers.*

c. Ramingenmodel armoede

De cijfers uit het Inkomenspanelonderzoek die in de Armoedemonitor centraal staan lopen zijn ontleend aan administratieve gegevens, o.a. afkomstig van de belastingdienst. Hierdoor lopen ze per definitie enkele jaren achter. Om toch een actueel beeld van de latere jaren te kunnen schetsen worden de gegevens via microsimulatie zo goed mogelijk geactualiseerd. Doel van dit project is zowel verbetering als verbreding van het ramingmodel. Hierbij worden de onderliggende koopkrachtramingen vergeleken met de realisaties en de verschillen tussen voorlopige en definitieve IPO-cijfers geanalyseerd. Bezien wordt ook of het model op onderdelen (dynamiek, incidentele loonontwikkeling) kan worden verbeterd. Het project wordt in de eerste helft van 2009 uitgevoerd. *Projectleiding J. Wildeboer Schut en A. Soede.*

d. Vermogensverdeling en armoede

In het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek 2007 zijn enkele vermogensvragen opgenomen, die in dit project nader zullen worden geanalyseerd. In eerste instantie wordt een plausibiliteitsanalyse verricht, o.a. door de AVO-cijfers af te zetten tegen beschikbare macro-gegevens. Afhankelijk van de uitkomsten hiervan wordt de vermogenspositie in kaart gebracht voor uiteenlopende inkomensklassen en bevolkingsgroepen (w.o. arme huishoudens) en wordt de relatie tussen langdurige inkomensarmoede en vermogensarmoede geanalyseerd. Het project start in de eerste helft van 2009. *Projectleiding J. Wildeboer Schut en A. Soede.*

5.2 Onderwijs en educatie

Beleidsvorming in de onderwijssector

Het onderwijsbeleid is regelmatig onderwerp van onderzoek. Zo worden belangrijke beleidsvernieuwingen vrijwel altijd na een aantal jaren geëvalueerd. Daarbij wordt vooral nagegaan in hoeverre de beoogde beleidsdoelstellingen daadwerkelijk worden gerealiseerd. De wijze waarop het onderwijsbeleid tot stand komt wordt daarentegen nauwelijks onderzocht. In het project *Beleidsvorming in de onderwijssector* zal in de eerste plaats worden nagegaan welke onderwijsinterne partijen er in de verschillende fasen van het beleidsvormingsproces bij het beleid zijn betrokken: bewindslieden, parlement, adviesorganen, onderwijsinspectie, diverse koepel- en brancheorganisaties, organisaties van besturen, docenten, ouders en leerlingen/studenten, ondersteuningsinstellingen en het onderwijsonderzoek. Ook de rol van verschillende onderwijsexterne partijen (bovennationale beleidsniveaus (BU), internationale organisaties (OECD), werkgevers en werknemersorganisaties, gemeenten, de media, en beleidsinstanties en belangengroepen uit andere sectoren) komt aan de orde.

Vervolgens zal de beleidsvorming in de onderwijssector worden geïllustreerd aan de hand van een aantal belangrijke onderwijsthema's. Daarbij gaat het met name om onderwerpen, waarvoor de rijksoverheid de primaire verantwoordelijkheid draagt: (1) het onderwijsstelsel (inrichting, aansluitingsproblemen), (2) de kwaliteit van het onderwijs (middelen en resultaten), (3) de leraren (arbeidsmarkt en opleidingen) en (4) de onderwijsinfrastructuur (scholen/instellingen, schooltypen en opleidingen).

Het onderzoek bestrijkt de periode 1990-2010. In die periode veranderden de posities, taken en bevoegdheden van de meeste spelers in de onderwijsarena ingrijpend. Dat roept de vraag op of de kwaliteit van het onderwijsbeleid als gevolg van al die veranderingen verbeterd of eerder verslechterd is. Het project wordt medio 2010 afgerond. *Projectleiding R. Bronneman-Helmerts.*

Nieuwe bestuurlijke verhoudingen: onderzoek onder schoolleiders, schoolbesturen, interne toezichthouders, gemeenten en docenten

De bestuurlijke verhoudingen in het funderend onderwijs ondergaan een ingrijpende verandering. De overheid trekt zich steeds meer terug en laat meer over aan de onderwijsinstellingen, een verschuiving van government naar governance. In het in 2008 verschenen SCP-onderzoek onder schoolbesturen is beschreven hoe schoolbesturen in het primair en voortgezet onderwijs omgaan met dit veranderde krachtenveld. In het voorgenomen project worden ook andere relevante partijen betrokken zoals de schooldirectie, interne toezichthouders, gemeenten en docenten. Via een serie groepsgesprekken wordt informatie verzameld over hoe deze partijen denken over de nieuwe bestuurlijke verhoudingen (o.a. autonomie, schaalgrootte en relaties tussen genoemde partijen) en over de maatschappelijke opdracht van de school. Start onderzoek voorjaar 2009, afronding begin 2010. *Projectleiding M. Turkenburg.*

Onderzoek leraren voortgezet onderwijs

Op grond van een grootschalig kwantitatief onderzoek wordt gerapporteerd over de beroepsopvattingen van leraren. Aan de orde komt onder meer aan welke aspecten van het werk leraren plezier beleven en welke frustraties zij in hun werk ervaren. Ook is onderzocht hoe de samenwerking met collega's en leidinggevers binnen de school er uit ziet en hoe men deze ervaart. Een belangrijk onderwerp van studie zijn de opvattingen van leraren over de kwaliteit van het onderwijs op de eigen school en van het onderwijs in Nederland in het algemeen. Het streven is om deze studie voor de zomer van 2009 af te ronden. *Projectleiding R. Vogels.*

School- en buurt-effecten in het onderwijs

Doel van het onderzoek is na te gaan in hoeverre de contextkenmerken op het niveau van scholen en wijken van invloed zijn op de onderwijsuitkomsten. Daarbij willen we niet alleen kijken naar leerprestaties, maar ook naar effecten op sociaal-cultureel gebied. Ook is er weinig bekend over effecten op onderwijsuitkomsten van factoren op wijkniveau (samenstelling van de wijkbevolking, concentratie van kansarme gezinnen, problemen met overlast en onveiligheid). Belangrijkste bron is COOL+. Rapportage eind 2009. *Projectleiding L. Herweijer.*

5.3 Minderheden en integratie

Segregatie en sociale cohesie

De sociale afstand en het gebrek aan acceptatie tussen etnische groepen in Nederland is onderwerp van veel beschouwingen. Mede onder invloed van het onderzoek van Robert Putnam in de vs nemen in deze discussie contextkenmerken van de buurt een belangrijke plaats in. In dit onderzoek werken we de relatie tussen segregatie en sociale cohesie als overkoepelend thema uit in twee richtingen. Allereerst kijken we naar de effecten van segregatie op de sociale afstand tussen autochtonen en allochtonen. In hoeverre gaan autochtonen en allochtonen al dan niet met elkaar om; en verschilt dit naar samenstelling van de woonbuurt? Daartoe worden verschillende domeinen onderscheiden waarin contact plaats kan vinden: op het werk; in de buurt; in verenigingen; in vriendschappen; in relaties, op het internet, op de sportclub. Daarnaast wordt de relatie tussen woonsegregatie, interetnisch contact en wederzijdse acceptatie onderzocht. Hier vertrekken we vanuit de met name in de vs veel onderzochte contacthypothese: onder welke voorwaarden leidt contact tussen etnische groepen tot minder vooroordelen? Het onderzoek wordt uitgevoerd op verzoek van de minister voor wwi. Publicatie medio 2009. *Projectleiding M. Gijsberts.*

Discriminatie op de arbeidsmarkt

In 2008 zijn op grote schaal zogenoemde praktijktests uitgevoerd; op bestaande vacatures zijn twee sollicitatiebrieven verstuurd die alleen verschilden in de (virtuele) etniciteit van de sollicitant. Tevens zijn dergelijke tests telefonisch uitgevoerd. In de eerste helft van 2009 verschijnt de rapportage waarin de uitkomsten van deze tests worden beschreven. Dit onderzoek wordt op verzoek van het ministerie van szw uitgevoerd in het kader van de Discriminatiemonitor niet-westerse allochtonen op de arbeidsmarkt. *Projectleiding I. Andriessen en E. Nievers.*

Discriminatiemonitor niet-westerse allochtonen op de arbeidsmarkt 2009

In 2007 verscheen de eerste editie van de Discriminatiemonitor Niet-westerse allochtonen op de Arbeidsmarkt, in 2009 volgt de tweede aflevering. Naast een overzicht van de recent verschenen literatuur, kwantitatieve analyses en een inventarisatie van klachten over discriminatie bij anti-discriminatiebureaus (dit laatste door Art. 1) worden interviews uitgevoerd bij werkgevers en intermediaire organisaties. Belangrijke vragen zijn onder meer: welke beelden bestaan bij deze partijen over (uiteenlopende) etnische groepen en in hoeverre is er aandacht om vormen van (in)directe discriminatie bij instroom en op de werkvloer tegen te gaan. De discriminatiemonitor wordt uitgevoerd op verzoek van het ministerie van szw en verschijnt eind 2009. *Projectleiding I. Andriessen en E. Nievers.*

Jaarrapport Integratie 2009

Het Jaarrapport Integratie is erop gericht om de minister van wwi te informeren over de stand van zaken en

ontwikkelingen met betrekking tot de integratie van niet-westerse allochtonen in Nederland. Het SCP en het CBS verzorgen afwisselend deze publicatie. Het Jaarrapport *Integratie 2009* staat in het teken van een tussentijdse evaluatie van het verloop van de integratie. De nadruk ligt op het beschrijven van de ontwikkelingen tussen 2006 en 2008. In 2006 trad het huidige kabinet aan, de stand van zaken in dat jaar wordt als nulmeting beschouwd. Vergelijking met de stand van zaken in 2008 moet duidelijk maken welke ontwikkelingen zich hebben voorgedaan. Het onderzoek wordt uitgevoerd op verzoek van de minister WWI. Publicatie eind 2009. Projectleiding J. Dagevos en M. Gijsberts.

Survey Integratie Nieuwe Groepen (SING)

Op verzoek van de minister van Wonen, Wijken en Integratie voert het SCP in 2009 de Survey Integratie Nieuwe Groepen (SING) uit. Dit onderzoek richt zich op personen afkomstig uit Iran, Irak, Somalië, Afghanistan, China en Polen. Het streven is om per groep circa 1000 gesprekken te voeren. Het veldwerk moet in het najaar van 2009 zijn afgerond. Ten behoeve van het SING wordt samengewerkt met Bureau Veldkamp en het CBS. Projectleiding E. Dourleijn.

Discriminatie allochtone vrouwen

Het betreft hier een promotieonderzoek (Vrije Universiteit) naar de betekenis van discriminatie van allochtone vrouwen op de arbeidsmarkt. Het onderzoek moet o.a. antwoord geven op de vraag in hoeverre discriminatie een factor is in de verklaring van de achterstand van allochtone vrouwen op de arbeidsmarkt. Tevens gaat de aandacht uit naar de vraag op welke wijze sekse en etniciteit op elkaar inwerken bij selectiebeslissingen van werkgevers. Looptijd 2007-2011. Uitvoering: L. Faulk.

Etnische woonconcentratie, sociaal kapitaal en integratie

Dit promotieonderzoek (Universiteit Utrecht) gaat in op de relatie tussen kenmerken van een buurt (i.h.b. de etnische woonconcentratie), de aard van de sociale netwerken die worden gevormd en uiteenlopende integratie-indicatoren (sociaal-economische en sociaal-culturele positie). Looptijd 2008 – 2012. Uitvoering: M. Vervoort.

5.4 Emancipatie

Acceptatie van homoseksualiteit

Op verzoek van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, verantwoordelijk ook voor emancipatievraagstukken, volgt het SCP in de periode 2008-2011 hoe de sociale acceptatie van homoseksuele mannen en vrouwen zich ontwikkelt. In 2010 verschijnt hierover de eerste publicatie. Afgezien van verslaglegging van de nieuwste cijfers uit diverse periodieke bronnen (waaronder de enquête Culturele Veranderingen in Nederland en de Schorer Monitor) zullen drie thema's nader worden uitgediept: de acceptatie van homoseksualiteit in etnische en religieuze kringen, de houding van heteroseksuele jongeren en de ervaringen en behoeften van homoseksuele jongens en lesbische meiden. Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met de UvA, de UniMaas en Movisie. Projectleiding S. Keuzenkamp.

Behoeft van werkgevers en werknemers aan uitbreiding van de omvang van de arbeidsduur

Op verzoek van de Taskforce DeeltijdPlus voert het SCP i.s.m. OSA onderzoek uit onder werkgevers en werknemers, waarbij de volgende twee vragen centraal staan:

- in hoeverre en op welke manier spelen werkgevers een rol bij uitbreiding van de arbeidsduur van het in deeltijd werkende personeel en welke mogelijkheden en belemmeringen zijn er op dit vlak?
- in hoeverre en op welke manier streven in deeltijd werkende vrouwen ernaar hun arbeidsduur uit te breiden en hoe en door wie zouden zij gestimuleerd / ondersteund kunnen worden om hun arbeidsduur uit te breiden?

In aanvulling hierop vindt bovendien op verzoek van de directie Emancipatie van het ministerie van ocv onderzoek plaats onder mannen met voltijdbanen. Nagegaan wordt in hoeverre bij hen de wens bestaat om minder uren te werken en in hoeverre het hen lukt dit te verwezenlijken. Looptijd: augustus 2008 – najaar 2009. Projectleiding S. Keuzenkamp.

Dynamiek van deeltijdwerk

Voortbouwend op de verschillende onderzoeken naar deeltijdwerk in Nederland zal een afrondende studie worden uitgevoerd, waarbij met name wordt ingegaan op de vraag waarom zoveel vrouwen (ogenschijnlijk) heden ten dage voor eens en altijd voor deeltijdwerk kiezen. De nadruk zal liggen op de dynamiek in arbeidspatronen van vrouwen. Is het inderdaad zo, dat – zoals uit cross-sectioneel onderzoek naar voren komt – vrouwen na een keuze voor verkorting van de arbeidsduur deze maar zelden weer uitbreiden en welke factoren zijn daarbij van invloed? Looptijd: 2009-2010. Projectleiding W. Portegijs.

Arbeidsdeelname van laagopgeleide vrouwen

De arbeidsdeelname van laagopgeleide vrouwen in Nederland is gering. Dat geldt voor het aandeel vrouwen dat actief is op de arbeidsmarkt evenals voor het aantal uren dat zij werken. In dit project wordt nagegaan in hoeverre sociaal-economische dan wel sociaal-culturele factoren bij laagopgeleide vrouwen bepalend zijn bij de door hen gemaakte keuzes en in hoeverre dit verschilt van hoger opgeleide vrouwen. Het onderzoek wordt eind 2009 afgerond met een proefschrift (Universiteit Utrecht). Uitvoering M. Cloin.

Verkenning van de grenzen van economische zelfstandigheid

In het emancipatiebeleid vormt economische zelfstandigheid van vrouwen al jarenlang een belangrijk doel. In de praktijk roept deze doelstelling om verschillende redenen discussie op. Zo halen lang niet alle vrouwen deze norm, de ondergrens (70% van het minimumloon) is volgens sommigen te laag en is het de vraag waarom alleen inkomen uit huidige arbeid wordt meegeteld. Ook blijkt het begrip economische zelfstandigheid door vrouwen en mannen zelf heel verschillend te worden ingevuld. Op verzoek van de directie Emancipatie van het ministerie van OCW zal het SCP een verkenning uitvoeren naar de merites en beperkingen van het begrip economische zelfstandigheid en de wijze waarop daar momenteel beleidsmatig mee wordt omgegaan. Looptijd: eerste helft 2009. Projectleiding A. Merens.

Uitstroom van vrouwen in topfuncties

De vertegenwoordiging van vrouwen in topfuncties neemt de laatste jaren toe, maar het gaat langzaam, vooral in het bedrijfsleven. De beschikbare cijfers geven alleen het resultaat van in- en uitstroom. Deze laten niet zien of de trage groei van vrouwen in topfuncties te wijten is aan een relatief geringe instroom van vrouwen of juist een relatief grote uitstroom. Eerst zal een voorstudie worden gedaan naar de mogelijkheden om de in- en uitstroom te onderzoeken, omdat er geen direct bruikbare databestanden voorhanden zijn. Looptijd: tweede helft 2009 – eerste helft 2010. Projectleiding A. Merens.

De rol van gezondheid bij de geringe participatie van allochtone vrouwen

Vrouwen uit etnische minderheden zijn in het algemeen minder gezond dan autochtone vrouwen en dan mannen uit hun eigen groep. Enkele kwalitatieve onderzoeken wijzen erop dat dit mede een verklaring vormt voor hun geringere maatschappelijke participatie. Of en in hoeverre dat daadwerkelijk het geval is, is echter nog niet aangetoond. Onderzoek naar determinanten van de deelname van vrouwen uit etnische minderheden aan betaald werk en vrijwilligerswerk, richt zich vooral op factoren als opleidingsniveau, taalbeheersing, huishoudenkenmerken en opvattingen. Op basis van bestaand onderzoek (SIM2006 en POLS Gezondheid) zal worden nagegaan in hoeverre een gebrekkige gezondheid een verklaring vormt voor de geringe deelname aan betaalde arbeid en vrijwilligerswerk door vrouwen van verschillende etnische herkomst en in hoeverre dat verschilt tussen etnische groepen en tussen vrouwen en mannen uit dezelfde etnische groep. Looptijd: najaar 2009 – najaar 2010. Projectleiding S. Keuzenkamp.

5.5 Jeugd en gezin

De relatie tussen opleiding en leefstijl bij jongeren

In 2008 leverde het SCP een bijdrage aan het RIVM rapport *Spelen met gezondheid*, waarin op verzoek van de minister van Jeugd en Gezin een beeld werd geschetst van de leefstijl en psychische gezondheid van de Nederlandse jeugd. In navolging hierop zal (wederom op verzoek van J&G) in 2009 een verdiepend onderzoek worden uitgevoerd, dat zich zal richten op de relatie tussen het opleidingsniveau van jongeren en hun

leefstijl. Er zal gezocht worden naar verklaringen voor deze relatie. De UU, het Trimbos-instituut en het SCP zullen in dit kader een literatuurstudie doen, nadere analyses verrichten op de data van het HBSC onderzoek en hierover rapporteren. Looptijd: voorjaar 2009. Projectleider E. Zeijl.

Informatievoorziening jeugdzorg

De laatste jaren is het beroep op de jeugdzorg sterk gestegen. Als verantwoordelijk ministerie en financier van de jeugdzorg wil VWS meer vat krijgen op de ontwikkelingen in de jeugdzorg en op de financiële maatregelen die nodig zijn om de ophanden zijnde ontwikkelingen het hoofd te bieden. Zij heeft in dit kader het SCP gevraagd een ramings- en verdeelmodel voor de jeugdzorg te ontwikkelen. Het SCP-rapport *Ramings- en verdeelmodel provinciale jeugdzorg (2009)* laat onder meer zien dat er op dit moment ernstige tekortkomingen zijn in de informatievoorziening over de jeugd in relatie tot de jeugdzorg. Dat heeft vergaande implicaties voor de berekeningen die op dit moment voor de jeugdzorg gemaakt kunnen worden. Momenteel vindt een deelproject plaats waarin wordt geïnventariseerd welke informatie minimaal noodzakelijk is om tot goede modellen te kunnen komen en hoe dit zich verhoudt tot de huidige informatievoorziening. Op basis daarvan wordt een voorstel gedaan voor verbetering, dat zal worden voorgelegd aan de opdrachtgevers van het jeugdzorgproject (I&G/VWS/IPO). Afhankelijk van de uitkomsten en beschikbare middelen zal uitvoering van de voorstellen plaatsvinden. Looptijd: oktober 2008-voorjaar 2009. Projectleiding E. Zeijl.

HBSC dataverzameling

In 2009 start de nieuwe ronde voor de dataverzameling van het survey Health Behaviour in Schoolaged Children. Ter voorbereiding zal door de UU, het Trimbos-instituut en het SCP geïnventariseerd worden welke thema's in de volgende onderzoeksrunde een plaats kunnen krijgen in de (schaarse) vrije ruimte van de vragenlijst. De dataverzameling zelf ligt in handen van het Trimbos-instituut en de UU. Looptijd: eerste helft 2009. Projectleiding E. Zeijl.

5.6 Civil society en sociale participatie

Civil society en informele groepen

Na diverse landelijke studies naar vrijwilligerswerk en de aanhang van (grote) maatschappelijke organisaties zal in de komende jaren meer aandacht besteed worden aan meer informele vrijwillige verbanden (van bijbel- en leesclubjes en hardloopgroepjes tot burgerinitiatieven in de buurt en op het internet). Daarbij zal de aandacht vooral lokaal zijn gericht, maar ook worden gekeken naar relaties met het nationale maatschappelijk middenveld. In de eerste helft van 2009 zal gewerkt worden aan een voorstudie op basis van literatuurstudie, analyse van eerder verzameld lokaal materiaal en een verkenning van de mogelijkheden om ontwikkelingen op internet mee te nemen in verder onderzoek. Op basis hiervan zal, waarschijnlijk in samenwerking met de UvA, een projectvoorstel worden gemaakt voor onderzoek van informele groepen in de komende jaren. In de periode januari – juli 2009 wordt een vooronderzoek gedaan met literatuurstudie en empirische afbakening. Dat wordt gevoed door bijdragen aan elders vermelde projecten, m.n. actieve kunstbeoefening (case study van informele groepen in Alphen a/d Rijn) en groene cohesie (informele contacten die via groenvoorzieningen in de wijk, volkstuinen en tuinverenigingen). In september 2009 zal worden begonnen met het hoofdonderzoek. Projectleiding: J. de Hart en P. Dekker.

Europese civil society/ Cinefogo.

Het SCP neemt deel aan het Europese Network of Excellence Cinefogo (civil society and new forms of governance). De belangrijkste inzet is het door het SCP geïnitieerde deelproject 'Religion and civil society' waarvoor in 2009 een bijdrage zal worden geleverd aan een conferentie voor Europese beleidsmakers in Brussel en waarover in samenwerking met Zweedse onderzoekers een conferentie wordt georganiseerd. Daar zal ook worden gewerkt aan de voorbereiding van een boek over deze thematiek, dat ruim gebruikmaakt van gegevens van de European Values Study t/m 2008. Daarnaast wordt een bijdrage geleverd aan een landenvergelijkend project over sociale en politieke participatie en aan het boek *The civicness of the third sector*. De projecten worden tot september 2009 medegefinancierd uit Europees geld. Projectleiding: P. Dekker en J. de Hart.

5.7 Publieke opinie en culturele veranderingen

Europese verkenning 7

In samenwerking met het CPB en uit te brengen op of rond Europadag (9 mei) wordt voor enkele onderwerpen vooruitgekeken naar Europa in 2040. In het SCP-deel, dat gaat over de publieke opinie, wordt dit keer extra aandacht besteed aan hoe Europa leeft bij Nederlandse burgers. Dat zal gebeuren op basis van een narratieve methode in samenwerking met DPC/RVD. Andere thema's zijn de electorale betekenis van Europa, toekomstverwachtingen en vertrouwen in de toekomst. De Europese verkenning is een doorlopende opdracht van het ministerie van BZ. Projectleiding P. Dekker.

Continu Onderzoek Burgerperspectieven(COB)

In 2009 zullen er evenals in 2008 vier kwartaalberichten worden gemaakt op basis van enquêtes en focusgroepen. Daarnaast zal nog ander kwalitatief onderzoek plaatsvinden. Begin 2009 zal de wetenschappelijke voorstudie worden uitgebracht (gebaseerd op literatuurstudie, secundaire analyses van eerder onderzoek en de COB-pilot van eind 2007) en de eerste verdiepende studie verschijnen. Deze is gebaseerd op het COB-materiaal van 2008 en andere databestanden en literatuur. Eind 2009 wordt begonnen met de tweede verdiepende studie, te verschijnen in 2010. In het kader van dit project zullen in 2009 papers over politiek/institutioneel vertrouwen en maatschappelijk onbehagen worden gepresenteerd op internationale conferenties. Het COB is een meerjarige opdracht van de VoRa/het ministerie van AZ. Projectleiding P. Dekker.

Individualisering en de publieke moraal

Individualisering wordt als een van de belangrijkste trends van de moderne tijd gezien. Een belangrijke uitingsvorm van dit proces zijn veranderingen in morele waardeoriëntaties binnen de publieke opinie. Ook binnen het politieke domein zien we de laatste jaren een hernieuwde aandacht voor morele kwesties zoals bijvoorbeeld het normen- en waardendebat, embryonaal stamcelonderzoek en privacybescherming. In diverse landelijke en internationale enquêtes zijn in de afgelopen decennia opinies over uiteenlopende morele kwesties bijgehouden. Begin 2010 zal een kleine publicatie worden uitgebracht over ontwikkelingen in de publieke opinie in Nederland en zullen de mogelijkheden worden verkend van landenvergelijkend onderzoek en onderzoek naar hoe ethische kwesties spelen binnen bepaalde beroepsgroepen. Looptijd december 2008-januari 2010. Projectleiding P. Schyns.

Nieuwe spiritualiteit

Dit in 2008 gestarte onderzoek is voor een belangrijk deel gericht op buitenkerkelijke vormen van spiritualiteit. Daarmee kan een belangrijke aanvulling gegeven worden op eerdere SCP-analyses, die vooral gericht waren op de maatschappelijke betekenis van kerkelijkheid. Over het ontstaan van de nieuwe of postmoderne spiritualiteit is wel het een en ander bekend, spaarzamer zijn de gegevens waar het gaat om haar verbreiding onder de Nederlandse bevolking (inclusief kerkleden) en sociale kenmerken. Volledig onduidelijk is bij de huidige stand van onderzoek de relatie met maatschappelijke betrokkenheid en participatie en de vraag hoe de nieuwe spiritualiteit zich verhoudt tot deelname aan de civil society, hetzij via kerkelijke gemeenschappen, hetzij via nieuwe vormen van saamhorigheid. Gebruik zal o.a. worden gemaakt van gegevens uit de onderzoeken God in Nederland 1966-2006 en Culturele veranderingen 1997-2008. Looptijd januari-december 2009. Projectleiding J. de Hart.

5.8 Publieke dienstverlening

Vraagmodellen voor de zorg

Het SCP zal ook de komende jaren de actuele en toekomstige ontwikkelingen in de vraag naar zorg in beeld brengen. De huidige vraagmodellen voor de vraag naar verpleging en verzorging van mensen met beperkingen zullen de komende twee jaar verder worden ontwikkeld en geactualiseerd op basis van nieuwe onderzoeken onder de thuiswonende en intramurale bevolking (AVO2007 en OII 2008). Tevens zal er op basis van de vraagraming een raming van het benodigde personeel worden gemaakt. Ook op het gebied van de gehandicaptenzorg zal de vraag naar zorg nader in beeld worden gebracht. In 2007 is een aanvang gemaakt

met een actualisering van het model, waarbij ook rekening wordt gehouden met de nieuwe indeling in zorgproducten. Deze actualisering op basis van gebruik loopt nog en zal in 2009 worden afgerond. Een grote onbekende is de feitelijke omvang van de populatie verstandelijk gehandicapten. Ook hierna zal in 2009 onderzoek worden uitgevoerd. Ten slotte zal ook het onderzoek naar de vraag naar geestelijke gezondheidszorg worden gecontinueerd. In 2008 is door het Trimbos instituut een inventarisatie gemaakt van de institutionele inrichting van de geestelijke gezondheidszorg en de informatievoorziening. Mede op basis van het in 2008 gehouden bevolkingsonderzoek naar prevalenties (Nemesis II) zal een beschrijving worden gegeven van de betrokken populatie, zal de vraag naar zorg in beeld worden gebracht en zal het gebruik verder in kaart worden gebracht. Dit onderzoeksprogramma wordt in opdracht van het ministerie van vws uitgevoerd. *Projectleiding: I. Woittiez en J. Timmermans.*

Ramingsmodel jeugdzorg

De positie van jeugd en gezin vormt één van de belangrijke aandachtsgebieden van het huidige kabinetsbeleid. Vooral problemen rond de opgroeiende jeugd wil het kabinet met kracht ter hand nemen middels een brede aanpak van zorg en bescherming. Daarvoor is een adequaat inzicht nodig in de achterliggende problematiek en de mate waarin de overheid, met name in het kader van de jeugdzorg, kan voorzien in de vraag naar ondersteuning. Hiervoor heeft het scp in 2008 een ramingsmodel (totale vraag) en een verdeelmodel (over de regio's) ontwikkeld. In 2009 zal het accent liggen op de informatievoorziening (zie paragraaf 5.5 over jeugd en gezin). Ook wordt verder gewerkt aan het vraagmodel voor de jeugdzorg, waarbij het accent ligt op de stromen binnen en tussen jeugdzorgvoorzieningen. De uitkomsten hiervan worden eind dit jaar verwacht. Dit onderzoek wordt in opdracht van het ministerie van vws uitgevoerd. *Projectleiding: J. Stevens en E. Zeijl.*

Ramingsmodel kinderopvang

Volgens het Coalitieakkoord moeten arbeid en zorg voor ouders goed te combineren zijn. De kinderopvang speelt hierbij een centrale rol. Het onlangs gepubliceerde vraagmodel kinderopvang, dat betrekking heeft op de factoren die de arbeidsdeelname van moeders met jonge kinderen en het daarmee samenhangende gebruik van formele en informele kinderopvang verklaren, is gebaseerd op het oude stelsel. In 2005 is de nieuwe wet kinderopvang van kracht geworden. Op basis van nieuwe gegevens kan het vraagmodel worden geactualiseerd en kunnen ramingen worden gemaakt van de toekomstige vraag naar kinderopvang en kunnen de gevolgen van veranderingen in verklarende factoren worden berekend. Het ramingsmodel zal eind 2009 operationeel zijn. *Projectleiding: I. Ooms.*

Gemeentelijk ramingsmodel kinderopvang

In 2002 heeft het Sociaal en Cultureel Planbureau een gemeentelijk ramingsmodel kinderopvang ontwikkeld. Hierin wordt de mogelijke vraag naar kinderopvang per gemeente berekend aan de hand van de maximale capaciteit van vergelijkbare gemeenten. Op verzoek van het Netwerkbureau kinderopvang wordt het bestaande Gemeentelijk ramingsmodel kinderopvang geactualiseerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de capaciteit van de kinderopvang in 2008 die het Netwerkbureau thans verzamelt aan de hand van de gemeentelijke registraties. Ook zullen de kenmerken van de gemeenten worden aangepast aan de meest recente gegevens. Het project zal najaar 2009 worden opgeleverd. *Projectleiding: E. Eggink.*

Wmo advies macrobudget huishoudelijke hulp 2009

De jaarlijkse overheveling van rijksmiddelen voor huishoudelijke hulp in het kader van de Wmo wordt jaarlijks aangepast op basis van een rekenregel. Een belangrijke financiële randvoorwaarde voor de uitvoering van de Wmo is een blijvend toereikend macrobudget. Over de toereikendheid van het macrobudget wordt door het scp als onafhankelijke derde geoordeeld. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen een voorlopig advies (1 april) en een definitief advies (15 augustus). De onafhankelijke derde rapporteert aan het bestuurlijk overleg tussen Rijk en gemeenten. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van vws. *Projectleiding: E. Pommer.*

Maten voor gemeenten 2009

Gemeenten leveren een breed scala aan diensten op uiteenlopende gebieden, zoals burgerlijke stand, brand-

weer, wegenonderhoud, onderwijs, zorg, cultuur, enz. De rapportage die het SCP sedert 2001 elk jaar op verzoek van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) opstelt, geeft op landelijk niveau een overzicht van de prestaties van gemeenten, en van de kosten die daarmee gemoeid zijn. Het rapport biedt een ondersteuning voor het jaarlijkse bestuurlijk overleg en is opgenomen als bijlage bij de begroting van het ministerie van BZK. Het rapport wordt najaar 2009 ook door het SCP gepubliceerd. *Projectleiding: B. Kuhry.*

Vraagmodel woondiensten

Het SCP heeft een vraagmodel Woondiensten ontwikkeld, dat begin 2006 is gepubliceerd (*Uitgerekend wonen*). Omdat nieuwe gegevens beschikbaar zijn gekomen en het beleid en de discussie daar omheen zich ontwikkelen, is een actualisatie en verbetering van dit model gewenst. In dit project wordt samengewerkt met het CPB. Afronding najaar 2009. *Projectleiding: M. Ras.*

Toekomstig aanbod van informele hulp

Dit project moet inzicht geven in de korte en lange termijn ontwikkeling van de informele zorg in het licht van de toenemende arbeidsparticipatie. Wat zijn de factoren die de keuze en de intensiteit van het geven van informele zorg beïnvloeden en hoe ontwikkelen ze zich in de toekomst? Speciale aandacht zal worden besteed aan het effect van de arbeidsparticipatie op de keuze voor informele zorg en op de ontwikkeling van het aanbod in de toekomst. Afronding voorjaar 2009. *Projectleiding: K. Sadiraj.*

Profijt van de overheid in 2007

Elke vier jaar rapporteert het SCP over het profijt dat burgers hebben van de overheid door het gebruik van publieke voorzieningen op het gebied van onderwijs, zorg, volkshuisvesting, cultuur, openbaar vervoer en dienstverlening. In 2009 zal het profijt voor het jaar 2007 in beeld worden gebracht. De publicatie zal begin 2010 verschijnen. Daarbij zullen ook de inkomsten van de overheid als negatief profijt worden betrokken. Het gaat hierbij om verbruiksbelastingen, milieubelastingen, woningbelastingen en autobelastingen. *Projectleiding: E. Pommer.*

Het gebruik van regionale voorzieningen

Onderzoek naar het voorzieningengebruik is van oudsher een onderzoekthema van het SCP. De vergrote mobiliteit van de burgers, de vergrote kennis over wat waar te krijgen is en de vermarkting van de gezondheidszorg zijn ontwikkelingen die van invloed zijn op het voorzieningengebruik. Verondersteld wordt dat mensen bereid zijn grotere afstanden af te leggen om de gewenste dienst van een voorziening (ziekenhuis, museum, school, winkel) af te nemen. Het ministerie van BZK is medefinancier. Afronding eind 2009. *Projectleiding: F. Knol.*

5.9 Tijdsbesteding

Tijdsbestedingsonderzoek

a. In 2005-2006 is nieuw veldwerk voor het Tijdsbestedingsonderzoek (TBO) verricht. De dataverzameling wordt al sinds 1975 om de vijf jaar gehouden. Naast deze TBO oude stijl zijn over geheel 2006 gegevens verzameld volgens een voor het SCP nieuwe methode die aansluit bij een Europese standaard. Deze gegevens zijn medio 2007 beschikbaar gekomen voor inhoudelijke analyse. Op basis van deze gegevens wordt in 2009 een project over de sociale context van tijdsbesteding uitgevoerd. Het vormt tevens de belangrijkste bron van informatie voor een studie over mediagebruik (zie 5.10). Verder wordt in 2009 gestart met het voorbereiden van nieuw veldwerk in 2010. *Projectleiding A. van den Broek.*

b. In 2008 is gestart met een methodologische vergelijking van de bovengenoemde twee methoden van tijdsbestedingsonderzoek, waarbij naast verschillen in methoden ingegaan wordt op verschillen in resultaten en verschillen in kwaliteitskenmerken. Doorlooptijd juni 2008-voorjaar 2009. *Projectleiding C. Kamphuis.*

c. In 2007 is gestart met een beschrijvend project: Hoe hebben Nederlanders in 2006 hun tijd besteed en in welke mate verschillen zij hierin van inwoners van andere Europese landen? Ingegaan wordt onder meer op de omvang van de verplichte en de vrije tijd en op de tijd die met verschillende vrijetijdsactiviteiten gemoeid is. Doorlooptijd oktober 2007-najaar 2009. *Projectleiding: A. van den Broek.*

5.10 Cultuur en media

Veranderingen in mediagebruik

De bestudering van ontwikkelingen in het mediagebruik is een onderdeel van een meer-jarige opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om afwisselend de publieke belangstelling voor media, kunsten en erfgoed in kaart te brengen. Hierover wordt periodiek gerapporteerd in een serie met de titel Het Culturele Draagvlak. Gezien de beschikbaarheid van de TBO-gegevens, de belangrijkste bron van de mediastudie, is met oCW, afgesproken om in 2008 te starten met een nieuwe mediastudie, een opvolger van Achter de schermen (2004). In de nieuwe studie wordt belicht hoe het gebruik van gedrukte, audiovisuele en digitale media zich tussen 2000 en 2005/6 ontwikkeld heeft. In het bijzonder staat de digitalisering van media, informatie en communicatie centraal, en wordt in kaart gebracht welke bevolkingsgroepen meer en welke minder gebruik maken van digitale media, ook wanneer het om digitale verschijningsvormen van de traditionele massamedia (bijvoorbeeld online kranten, nieuwssites van omroepen) gaat. Doorlooptijd: juli 2008-december 2009. Projectleiding: F. Huysmans.

Kunstbeoefening in de vrije tijd

Op verzoek van oCW verricht het SCP in 2009 een reeks van vier studies naar de kunstbeoefening in de vrije tijd, zoals zelf zingen, musiceren, tekenen, beeldhouwen. Daarin gaat het respectievelijk om: de actuele kunstbeoefening door bevolking, de mogelijkheden tot kunstbeoefening, de toekomstige kunstbeoefening en een analyse van de rol van de diverse overheidslagen. In de eerste van die studies (onderdeel van Het Culturele Draagvlak) komen recente trends en de huidige situatie diepgaand aan de orde. Dankzij een additionele enquête is daarover medio 2009 meer informatie voorhanden dan ooit. De tweede studie beschrijft de mogelijkheden tot kunstbeoefening (en tot onderricht daarin) die mensen ter beschikking staan. In scenariovorm worden enkele toekomstbeelden van de kunstbeoefening op de middellange termijn uitgewerkt: hoeveel mensen doen dan aan kunstbeoefening en wat zijn hun (institutionele) preferenties om aan die kunstbeoefening vorm te geven. Steeds zal de verwachte kunstbeoefening anno 2030 worden afgezet tegen de huidige mogelijkheden tot kunstbeoefening, om een beeld te krijgen van de praktische consequenties die de vraag van morgen voor het aanbod van nu zou kunnen hebben. Om het beeld te completeren behandelt een vierde studie de rol van de nationale, provinciale en lokale overheden, met bijzondere aandacht over eventuele overlap en/of lacunes. Doorlooptijd: juni 2008-maart 2010. Projectleiding: A. van den Broek.

EU kids online I en II

In de periode 2006-2009 heeft het SCP zorg gedragen voor de vertegenwoordiging van Nederland in het Europese project EU kids online I. Dit project richtte zich op de kansen en bedreigingen van het ict-gebruik door jongeren. In deze periode is een inventarisatie en analyse gemaakt van het beschikbare datamateriaal en onderzoeksresultaten. In juni 2009 wordt dit project afgesloten met meerdere Engelstalige publicaties waarin ook aanbevelingen voor beleid en voor nieuw onderzoek worden geformuleerd. Het SCP zorgt voor een Nederlandstalige samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

De Europese Commissie heeft financiële steun toegezegd voor een tweede fase van dit project in ongeveer 20 Europese landen, waaronder Nederland. Dit tweejarige project richt zich in het bijzonder op de risico's van internetgebruik onder kinderen en tieners en op maatregelen om hun internetveiligheid te vergroten. Het eerste jaar zal vooral in het teken staan van discussie over de inhoud van een nieuwe vragenlijst. In het tweede jaar is nieuw veldwerk voorzien, internationaal vergelijkende analyse en rapportage van de bevindingen. Totale doorlooptijd deel I en II: juni 2006-2011. Projectleiding: J. de Haan.

5.11 Sport

Rapportage Sport 2010

In opdracht van het ministerie van VWS wordt gewerkt aan een reeks Rapportages Sport. Na een evaluatie van Rapportage Sport 2008 wordt in 2009 gestart met de editie die in 2010 zal verschijnen. Net als eerdere edities komt deze in samenwerking met andere relevante spelers in het veld tot stand. Meerdere beschrijvende hoofdstukken over de sportdeelname en sportbeleid worden aangevuld met verdiepende hoofdstukken,

waarvan de thema's in de loop van 2009 worden vastgesteld. Doorlooptijd: januari 2009-december 2010. Projectleiding: J. de Haan.

5.12 Wonen en mobiliteit

Dynamiek in de wijk

In vervolg op het onderzoek Aandacht voor de wijk is op verzoek van het ministerie van vrom een onderzoek gestart naar de leefbaarheid in stedelijke woonbuurten. Het onderzoek richt zich op individuele veranderingen van buurtbewoners, waarbij verhuisbewegingen en sociale stijging belangrijke thema's zijn. In het voorgestelde onderzoek zal de nadruk liggen op het volgen van bewoners in de 40 wijken die minister Vogelaar heeft aangewezen in haar actieplan 'Van aandachtswijk naar krachtwijk'. In het onderzoek zal een vergelijking worden gemaakt met bewoners uit andere wijken. Looptijd mei 2008-voorjaar 2010. Projectleiding: K. Wittebrood.

Leefstijl, leefpatroon en keuze woonmilieu

Momenteel wordt een onderzoek ontwikkeld naar de vraag welke factoren ten grondslag liggen aan de keuze van mensen voor een bepaald woonmilieu. Leefstijl is een concept dat hier een rol speelt. Bedoeling is om een verband te leggen tussen voorkeur voor een bepaald woonmilieu aan de ene kant en maatschappelijke en culturele oriëntaties aan de andere kant. Bij die oriëntaties zal bijzondere aandacht worden besteed aan de positie van de auto in het dagelijks leven van mensen (woon-werk verkeer, vrije tijdsverkeer, parkeren en bereikbaarheid, ov-alternatief) en aan het gebruik van 'groen' (parken en bossen, maar ook de eigen tuin). Projectleiding J. Kullberg.

Groene cohesie

In het kader van het project 'De ongekeerde burger' dat op verzoek van het ministerie van BZK wordt uitgevoerd, is in 2010 een publicatie voorzien over de betekenis van groenvoorzieningen, volkstuinten en tuinieren voor de sociale samenhang in wijk en buurt. Projectleiding J. Kullberg.

Mobiliteit

In overleg met het Kennisinstituut Mobiliteit (KiM) en het ministerie van Verkeer&Waterstaat heeft het SCP een meerjarig onderzoeksprogramma naar de sociale en culturele determinanten van mobiliteitsgedrag opgesteld. Onderzoeksthema's zijn het mobiliteitspatroon van de Nederlandse bevolking in het algemeen en specifieke groepen daarbinnen zoals ouderen, tweeverdieners, allochtonen e.d. Daarnaast is er behoefte aan inzicht in de effectiviteit van beleidsinstrumenten die aangrijpen op het gedrag van burgers. Het KiM en het ministerie van V&W hebben voor 4 jaar financiering toegezegd. Begonnen zal worden met een studie naar gezinsmobiliteit. Projectleiding M. van der Klis.

5.13 Leefsituatie en leefbaarheid

Sociale netwerken en subjectief welbevinden

Sociale netwerken vormen een belangrijk onderdeel van het sociaal kapitaal van mensen. Netwerken vervullen uiteenlopende functies zoals onder meer ondersteuning in tijden van tegenslag, correctie van denkbeelden, en het verlenen van betekenis aan het leven. Het mag dan ook niet veel verbazing wekken dat de omvang en kwaliteit van sociale netwerken een effect hebben op het welbevinden van individuen. In dit project wordt de literatuur op het terrein van sociale netwerken en subjectief welbevinden nader verkend. Daarnaast zal de European Social Survey 2006 worden gebruikt, waarin een uitgebreide module over het sociaal en persoonlijk welbevinden is opgenomen evenals vragen over verschillende aspecten van sociale netwerken. Het project kan gezien worden als een aanvulling op het welbevinden-onderzoeksterrein van het SCP, waar onder meer de Leefsituatie- index evenals de subjectieve geluksvragen centraal staan. De looptijd van het project is van januari tot september 2009. Projectleiding P.Schyns.

ESS/JRA4 Attitudinal indicators of Quality of Life

In dit project met de City University London, gerelateerd aan het European Social Survey, wordt gewerkt aan de ontwikkeling van indicatoren op het gebied van de kwaliteit van leven. Deze indicatoren kunnen door beleidsmakers gebruikt worden om (net als bv het BNP) de voor- en achteruitgang van een land te meten. In 2009 zal een paper gepresenteerd worden over de relatie tussen sociale netwerken en subjectief welbevinden (twee van de vijf inhoudelijke deel terreinen) op de interdisciplinaire Quality of Life conferentie (ISQOLS) in Florence. Looptijd van het hele project tot 2011. *Projectleiding I. Stoop.*

Sociale staat van het platteland

Op verzoek van de minister van LNV heeft het SCP momenteel een vierjarig onderzoeksprogramma in uitvoering naar de sociale en culturele ontwikkelingen op het platteland. Het doel is een monitorinstrument te ontwerpen dat belangrijke veranderingen voor het platteland signaleert. Op basis van de resultaten van dit onderzoeksprogramma zal een opzet voor een monitor worden ontwikkeld.

Het ministerie van LNV heeft te kennen gegeven dit project voor een periode van 5 jaar te willen voortzetten. Bedoeling is om één keer in de 4 jaar, voor het eerst in 2010 een monitor af te nemen en in de tussentijdse periode een thematische verdieping te realiseren. *Projectleiding A. Steenbekkers.*

Monitor Duurzaam Nederland

Het kabinet heeft duurzaamheid tot een van de pijlers van het regeerakkoord gemaakt. De drie planbureaus en het CBS is gevraagd een voorstel te doen voor een duurzaamheidsmonitor waarin de 'staat van de natie' op het gebied van duurzame ontwikkeling in kaart wordt gebracht. Historische ontwikkelingen, toekomstverwachtingen (kwalitatief en kwantitatief) en thematische artikelen worden gebruikt om agenda-zettende publicaties te produceren. De monitor wordt februari 2009 gepubliceerd. *Projectleiding R. Bijl.*

SCP-leefsituatie-index

Medio 2009 verschijnt een achtergrondrapport over de ontwikkeling van de SCP-leefsituatie-index. Deze speelt niet alleen een belangrijke rol in de Sociale Staat van Nederland, maar is ook overgenomen door een aantal gemeenten en trekt internationaal steeds meer de aandacht. In 2008 zal worden getracht de SCP-leefsituatie-index in breder perspectief te plaatsen door aandacht te besteden aan de internationale component, de leefsituatie van specifieke groepen en de relatie met satisfactie, geluk, waarden en attitudes. *Projectleiding J. Boelhouwer.*

5.14 Veiligheid

Changing Perceptions of Security and Interventions (CPSI)

Het SCP neemt deel aan een Europees consortium o.l.v. TNO dat een onderzoek uitvoert naar 'actual and perceived security'. Doel van het onderzoek is inzicht te vergroten in de determinanten van gepercipieerde veiligheid in relatie tot de feitelijke veiligheid. Bovendien zal worden nagegaan welke interventies geschikt zijn om de feitelijke veiligheid en veiligheidsgevoelens van burgers te vergroten.

Financier is de Europese Commissie (7th Framework research program 'Understanding factors that cause citizens' feelings of security and insecurity'). Looptijd april 2008-medio 2010. *Projectleiding V. Veldheer.*

5.15 Zorg voor mensen met beperkingen en ouderen

Opvattingen van gezondheid

In 2003 heeft het toenmalige kabinet aan het SCP gevraagd om vanuit een sociologische invalshoek kansen en (on)mogelijkheden voor preventie aan te geven (VWS, 2003:70). Om aan dat verzoek te voldoen is in 2007 een *Een nuchtere kijk op gezond gedrag* verschenen. Deze publicatie was vooral bedoeld om de discussie over de uitgangspunten en benaderingswijzen in de gezondheidsbevordering te stimuleren. Er was op dat moment nog geen geschikt empirisch materiaal om aan het verzoek van het kabinet te voldoen. In het najaar van 2008 is een begin gemaakt met een empirisch onderzoek naar opvattingen over gezondheid en gezondheidsbevordering in de bevolking. Het gaat om een kwalitatief onderzoek dat in beeld brengt hoe er binnen

verschillende leefstijlgroepen over gezondheid en gezond leven gedacht wordt en welke aangrijpingspunten voor gezondheidsbevordering daaruit zijn af te leiden. In 2009 wordt over dit onderzoek gerapporteerd.

Projectleiding: S. Kooiker.

Bijdragen aan de VTV van het RIVM

Het RIVM heeft verzocht bijdragen te leveren aan de Volksgezondheid ToekomstVerkenning 2010 (VTV2010) over opvattingen van gezondheid. Die bijdrage vraagt om aanvullende analyses van data uit het hiervoor genoemde project over gezondheidopvattingen. Projectleiding S. Kooiker.

Kortdurende thuiszorg

Zowel de SER als het College voor zorgverzekeringen (CVZ) pleiten voor overheveling van de kortdurende zorg uit de AWBZ naar de zorgverzekeringswet. Het is in dit verband belangrijk te weten voor hoeveel mensen die overheveling geldt, maar ook welk type mensen het betreft. In 2008 is het verschil in zorggebruik tussen mensen met langdurende en die met kortdurende problematiek verkend. In dit onderzoek gaan we met dit verschil expliciet rekening houden in de ramingen van vraag naar en gebruik van langdurige zorg door een nieuw pakket 'tijdelijke zorg' te construeren.

Aan het einde van 2009 zal dit onderdeel afgerond zijn. Het resultaat hiervan zal zijn dat berekend kan worden wat de effecten zijn op de AWBZ van de overheveling van de kortdurende zorg naar de zorgverzekeringswet in termen van het aantal toekomstige cliënten en de daarbij behorende uitgaven.

In opdracht van vws. Looptijd oktober 2008 – augustus 2009. Projectleiding J. Timmermans.

Evaluatie Wmo

Het ministerie van vws heeft aan het Sociaal en Cultureel Planbureau gevraagd om onderzoek te doen naar de werking van de Wmo. Dit evaluatieonderzoek vloeit voort uit artikel 24 van de wet, waarin staat dat deze periodiek zal worden geëvalueerd. De eerste evaluatie-periode is 2007-2009.

Het gaat bij de evaluatie om de vraag of de Wmo gemeenten voldoende mogelijkheden biedt om de doelen van de wet (zoals maatschappelijke participatie en zelfredzaamheid) naderbij te brengen. Het SCP kijkt naar de landelijke werking van de wet en doet geen uitspraken over het beleid, de prestaties en effecten in individuele gemeenten.

Het onderzoek kent twee pijlers. Ten eerste wordt gekeken hoe gemeenten invulling geven aan de Wmo en of zij de juiste instrumenten hebben om de Wmo uit te voeren. Hiertoe worden enquêtes afgenomen bij gemeenten en organisaties/instellingen over de inrichting van het gemeentelijk Wmo-beleid op alle negen prestatievelden en naar de beleidsprestaties van gemeenten op de prestatievelden die betrekking hebben op mensen met beperkingen. Er worden zowel kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethoden gehanteerd. De tweede pijler, het onderzoek naar de effecten van de Wmo, richt zich vooral op mensen met beperkingen. Een steekproef van Wmo-aanvragers naar individuele voorzieningen en hun eventuele mantelzorgers is gevraagd naar hun ervaringen met de Wmo. Daarnaast worden begin 2009 (net als in 2008) gegevens verzameld bij het Nationaal Panel Chronisch Zieken en Gehandicapten (NPCG) van het Nivel.

Eind 2009 verschijnt het eindrapport over de het evaluatieonderzoek. Projectleiding M. de Klerk en R. Gilsing.

Onderzoek ouderen in instellingen (OII)

Eind 2008 is een nieuw OII gehouden: een leefsituatieonderzoek onder bewoners van verzorgingshuizen en verpleeghuizen. Net als in 2004 zal over het materiaal een eenvoudig cijferrapport wordt uitgebracht dat tevens wordt aangeboden aan de tehuizen die toegang tot hun bewoners hebben verschaft. Publicatie december 2009. Projectleiding M. den Draak.

Informele zorg vervolgonderzoek

Begin 2009 verschijnt een overzichtsrapport over mantelzorg in Nederland. De bewerking van de CBS-gegevens waarop het rapport is gebaseerd, heeft enkele meetinstrumenten opgeleverd die in theorie en praktijk kunnen worden toegepast.

In 2009 zal over deze meer methodologische kwesties een aantal wetenschappelijke artikelen voor nationale en internationale tijdschriften worden geschreven. De belasting van mantelzorgers en andere negatieve en positieve ervaringen met de zorgverlening behoren tot de onderwerpen. Enkele onderzoeksbevindingen

lenen zich bovendien voor toepassing in de praktijk van indicatiestelling voor professionele zorg en die van de mantelzorgondersteuning. Bij de implementatie van deze toepassingen wordt samengewerkt met het Expertisecentrum mantelzorg. *Projectleiding A. de Boer.*

Voorstudie 'Kwetsbare ouderen'

Sinds 1990 heeft het SCP ten behoeve van het Ministerie van VWS acht keer een Rapportage ouderen uitgebracht. Die serie is nu afgebroken, maar dit betekent niet dat geen onderzoek naar de doelgroep meer wordt gedaan. Rekening houdend met de kritiek op de vroegere rapportages is nu gekozen voor een meer probleemstellende vraagstelling die toegespitst wordt op ouderen die door een combinatie van ernstige gezondheidsproblemen en een gebrek aan hulpbronnen kwetsbaar zijn. Onderzoek naar deze groep is relevant, omdat de toename van hun aantal als oorzaak wordt gezien voor de onhoudbaarheid van de AWBZ, maar ook omdat tijdige onderkenning van kwetsbaarheid het zorggebruik flink kan verminderen. Het SCP heeft recent deelonderzoek naar kwetsbare ouderen gedaan in projecten als 'wzw-onderzoek', 'frailty', 'mantelzorg' en 'palliatieve zorg'. Bij enkele deelonderzoeken is samengewerkt met de VU (LASA) en de Radboud Universiteit (multimorbiditeit). Daarbij stond het beloop van de kwetsbaarheid en de zelfredzaamheid van ouderen centraal. Daarnaast komen in 2009 data beschikbaar uit de SCP-onderzoeken onder ouderen in instellingen en onder aanvragers van Wmo-voorzieningen. Looptijd van het hoofdonderzoek: medio 2009-medio 2010. *Projectleiding C. van Campen.*

5.16 Methodologie en datakwaliteit

European Social Survey

In 2009 start de vijfde ronde van het European Social Survey (ESS), en komen de Europese resultaten van de vierde ronde beschikbaar. Speciale modules in deze vierde ronde zijn "ageism" en houdingen ten opzichte van de verzorgingsstaat. Het SCP maakt deel uit van het Central Coordinating Team (CCT) van het ESS en is daar vooral betrokken bij het contracteren van veldwerkbureaus in de circa 30 participerende landen, onderzoek naar nonrespons en het ontwikkelen en onderhouden van een event database. Inmiddels heeft de Europese Commissie ook de financiering van de CCT-activiteiten van een aanvullend infrastructuurproject toegekend, het project European Social Survey Infrastructure - Improving Social Measurement in Europe. Het SCP is hierbij actief op het terrein van nonresponsonderzoek, event reporting en het ontwikkelen van attitude-indicatoren (zie Publieke opinie en politiek). In 2009 loopt tevens een review- en uitbreidingsproject van de ESS binnen het 7e Kader programma van de EC. Het ESS-Nederland staat op de roadmap voor research-infrastructuren van het ministerie van OCW. *SCP-projectleiding I. Stoop.*

Kwaliteit van de data

Gezien het belang van empirische data voor het onderzoek van het SCP, het spanningsveld tussen actualiteit van vraagstelling en de continuïteit van reeksen, en de afweging tussen kwaliteit en kosten, doet het SCP in toenemende mate methodologisch onderzoek naar de kwaliteit van surveys, vraagstellingen en databestanden. Hierbij wordt samengewerkt met het CBS.

Het SCP is een van de partners in Data Infrastructure for the Social Sciences (DISS), een researchinfrastructuur die de Commissie van Velzen onlangs op haar roadmap heeft geplaatst. Het SCP is tevens een van de initiatiefnemers van het Nederlandstalig Platform voor Surveyonderzoek (www.npso.net). In beide gevallen gaat het om initiatieven om door samenwerking een betere kwaliteit van surveydata te bereiken. Continu project. *Projectleiding: I. Stoop.*